

ELEMENTE DE BILDUNGSROMAN ÎN *HRONICUL ȘI CÂNTECUL VÂRSTELOR* DE LUCIAN BLAGA (COPILĂRIA)

Vlad CARAMAN, dr., conf. univ.

Summary

*This article talks about the work of Lucian Blaga *Hronicul și cântecul vârstelor* (Chronicle and song ages), interpreted as a Bildungsroman. Show elements or marks showing that it is a novel transformation. These are the reasons and naivety, friendly charm of the game, finding inner and outer world, awareness of the reality, the first thrill of love, self-knowledge, the first disappointment journey, longing, sorrow and other complex childhood.*

Scris între anii 1945-1946 și publicat fragmentar în periodicele timpului, la data apariției primei ediții, anul 1965, *Hronicul și cântecul vârstelor* era înțeles ca o rememorare a unor evenimente din propria viață a autorului, în stilul Ion Creangă romanțat. Însă la o lectură mai atentă vedem că avem de a face cu amintirea nu ca o simplă înșirare a evenimentelor vieții, ci cu amintirea ca intermediu prin care se dezvoltă itinerarul devenirii unei personalități, adică un Bildungsroman, o carte a devenirii, în cazul de față a formării unui poet și filosof.

Cronotopul acestei cărți este alcătuit din răstimpul copilăriei, preadolescenței și adolescenței, încheindu-se în pragul maturității, cu căsătoria eroului. În continuare vom insista asupra primului răstimp, adică cel al copilăriei. Elementele sau însemnele care ne demonstrează ca poate fi vorba de un Bildungsroman ar fi următoarele:

În primul rând, chiar titlul operei ne sugerează că vom avea de a face cu o lucrare legată de timp, (*hronicul* din greacă *chronos* – timp), iar repartizarea pe vârste ne apropie mai mult de structura Bildungsromanului, deci va fi o evocare a unor perioade din viața cuiva. Faptul că autorul a început să-l scrie la 50 de ani arată că va fi o dezvoltare a vârstelor de până la maturitate.

Desigur că astfel de lucrări trebuie să înceapă cu rememorarea satului de baștină, element ce nu dispare din memoria nici unui om. Și Lucian Blaga pornește cu evocarea satului de baștină, ca o lacrimă, *Lancrăm 9 mai 1895*. Chiar de la începutul operei ne vorbește despre memorie, amintire, alt însemn al Bildungsromanului. Primele amintiri, bineînțeles, sunt incerte: „Începuturile mele stau sub semnul unei fabuloase absențe a cuvântului. Urmele acelei tăceri inițiale le caut însă în zadar în amintire” [1, p. 11]. Iar faptul că este scris la persoana I arată prezența nemijlocită a autorului în acțiune.

Toate momentele din care se înțelege că personajul evoluează moral, psihologic, intelectual, în timp, conturează genul respectiv de roman. Aceste elemente le vom numi în continuare motive, motive ale devenirii. Acestea sunt elemente de Bildungsroman în urma cărora personajul crește moral, devine, înțelege mai bine lucrurile din jur, dar și lumea interioară.

Am depistat, așadar, următoarele astfel de motive, explicate cu fragmente din text:

Amintiri cauzate de un defect al copilăriei. În sensul acesta avem faptul că autorul nu a putut vorbi până la o anumită vârstă. Dar evenimentul se recuperează prin aceea că era mai înțelegător decât ceilalți copii, adică ochii și urechile erau mai dezvoltate. Ceea ce nu putea pronunța cu limba, recupera cu ochii și urechile, *gestul* era mai dezvoltat: „Gestul meu contura întocmai semnificația poruncii”... „Totuși, împlineam aproape patru ani – și încă nu pronunțasem nici un cuvânt. Nici barem cuvintele de temelii ale vieții: „Mamă” și „Tată” [1, p. 12]. Stigmat rămas pentru tot parcursul vieții eroului.

Toate frământările părinților și a altor persoane din jur de a-l face să vorbească el le prinde ușor și le ține minte în amănunte. De la vizita la medic el reținuse doar atât: „Copilul e întreg” ce-i dădu o speranță și un avânt în problema glăsurii. După alte încercări zadarnice, doar cuvintele mamei, rostite pentru a-i stârni mândria mișcă vorbele din loc: „Dragul mamei, tu ești copil mare de acum! Va trebui să vorbești... Asta nu se poate... Așa nu mai merge... Ne faci de rușine... Azi-mâne copiii din sat au să spună că ești mut” [1, p. 12-13]. După această muștrare strategică a doua zi începu să vorbească „vorbe legate”, lămurite, ca un matur. Totuși

„buclucașa consoana „r” un timp după aceea îl mai trăda ca pe un copil „întârziat”, iar când a rostit și „r” despicat „purificat de orice aproximații” a fost un eveniment de toată admirația celor din jur. Astfel s-a încheiat prima lecție a problemei devenirii sale, pe care, recunoaște tranșant, că așa și nu a putut să o explice vreodată.

Relațiile cu frații. Fiind ultimul copil, al 9-lea al familiei Blaga a trăit experiența evoluției fraților în fața ochilor săi. În primul rând i s-a memorat căsătoria primei surori și aventurile lui cu primul cumnat. Întâmplarea cu berea, zlotul și soda, pe care trebuia să le cumpere, dar nu a cumpărat nimic, mai mult a și pierdut zlotul, i-a fost prima experiență ratată în dorința de a face ceva pentru aproapele său, anume sora și cumnatul său.

Un caz mai tragic care l-a mișcat puternic și la fel i-a rămas pe viață în memorie este acela cu sora Lelia care a căzut într-un vas cu apă fierbinte și apoi a murit din cauza rănilor. La această întâmplare nu fu martor direct, ci doar auzise de ea în familie ca mare eveniment tragic, despre care se vorbise mult timp, dar i-a rămas pe vecie și ca motiv al apariției sale.

Casa părintească din Lancrăm. Memoria aceasta se explică prin prezentarea de detalii a mediului de trai, ce se țin în minte cel mai bine din copilărie: două grădinițe, un pin „de sub care culegeam adesea acele căzute, gălbui ... ca niște țânțari cu cinci picioare lungi”, imagini memorabile prin frumusețea lor. Uriașul castan „ce copleșea cu coroana lui toată casa” și de care se vorbea că e lăcașul unui duh misterios ce străjuia casa. Bucătăria de vară „străjuită de un dud cu frunza deasă, sub care vara luam masa...”. Apoi 4 încăperi de lux în casă: „Mi-aduc aminte de două dulapuri vechi de nuc ... de o comodă pe care un ceas auriu ... cânta când era „tras”, două melodii vieneze ... ce evocau o epocă” [1, p. 17]. Și acest ceas, de originalitatea căruia era atras eroul de multe ori ca să declanșeze cântecele, rămâne în memoria cu legenda sa odioasă.

O altă trezire de conștiință a fost când a ars satul, iar mama sa a luptat din răsuputeri ca să înlăture focul de la casa lor, iar în mijlocul primejdiei, eroul a înțeles de ce este în stare o mamă să facă pentru a-și apăra lăcașul sfânt.

Prietenii. În acest sens el mărturisește despre faptul că, la început, a avut mai multe prietene. Întâmplarea cu Rafira este prezentată ca prima pasiune în viața sa, la fel fără a putea fi explicată în acel moment: „Cum se făcu nu știu, dar Rafira mă luase cu jocurile și cu toată ființa ei în stăpânire așa de mult, că nici nu bănuiam măcar că pasiunea mea era ceva ce nu se cuvenea” [1, p. 21]. Patima a trecut la fel de repede ajutat fiind de fratele său și de mama sa care îl luă în derâdere în privința aceasta.

Jocul. Jocul în nisip cu prietenii îi sugeră și prima profesiune: „Exploatom o grămadă mare de nisip mărunt, pus de cineva sub castanul uriaș din fața casei. Din elementul ușor umezit clădeam bolți, labirinte, biserici. Mai ales biserici. Îmi pusesem în cap să devin odată „zidar de biserici” adică arhitect. Acesta a fost întâiul meu „ideal” de viață” [1, p. 22]. Deci iată primul ideal al existenței sale, apărut în urma jocului.

Descoperirile straniei în copilărie. Este vorba despre o descoperire puerilă care-l făcu să gândească altfel asupra fenomenelor lumii: „Cam din același timp mă urmărește și amintirea unei zile când am pus la încercate cerul. Umblând odată pe uliță cu ochii în sus, am băgat de seamă că cerul venea tot cu mine. Zenitul se mișca din loc – ținându-se neînterupt deasupra mea! Era o descoperire cu totul nouă, pe care mă simțeam obligat să o păstrez ca un mare secret în cel mai ascuns ungher al inimii” [1, p. 34]. Însă această descoperire se destrămă de taină în momentul când află că și la prietenii săi cerul mergea tot cu ei.

Școala. Toți copiii făceau două ieșiri în aceeași clasă la școală una la 6 ani în sat, alta la 7 la Sebeș. Iar „Anul școlar din Lancrăm însemna astfel mai mult o obișnuire a mâinilor cu buretele de șters tăblița”. Cu eroul nostru tatăl a vrut să facă o excepție, adică să-l dea de la cinci ani, însă el nu vru, se opuse total, iar la șase ani nu a avut încotro. Inițial școala a fost pentru el încă un prilej în plus de a se întâlni cu prietenii.

Prima vacanță. Iată cum explică preferințele de după școală în prima vacanță de vară: „Cum paza găștelor nu mai era o treabă pentru vârsta noastră și cum alte treburi mai serioase ne ocoleau încă, am intrat în bucuriile verii cu-n simțământ de libertate ce da zilelor noastre intensități de apogeu” [1, p. 40]. Acum apar și

primele gânduri despre moarte, când auzind clopotul bisericii, aflară că murise un copil în vârtejurile de la bolboaca de la Moară, copil ce-l văzuse chiar toți patru prieteni dimineață și cărora le zâmbiră vesel.

Prima părăsire a locului natal. Este vorba de prima clasă în școala din Sebeș, adică în localitate străină: „Punând piciorul în clădirea spațioasă mă învălui un simțământ de însingurare”. În clasă este dus de fratele său mai mare și pus în banca a doua, ridicând elevul ce ara acolo, fără să se revolte nici unul nici altul: „... eram încredințat că așa se petrec lucrurile când ai frați mai mari la aceeași școală”. A tins mereu să înainteze în clasă spre banca de mai în față, deoarece asta însemna „prestigiul intelectual și moral al elevului”. Toate acestea îl făcu să înțeleagă că „Se trezea în mine, în chip surprinzător chiar pentru mine, mândria. Și am înțeles un lucru. Am înțeles că acum începea școala adevărată” [1, p. 45]. Insistența sa de a deveni primul îl marcă pe tot parcursul studiilor.

Prima gazdă. Aflarea în gazdă, în localitate străină, vizita părinților și primirea banilor de cheltuială zilnică îl pune la noi încercări de rezistență în fața vitregiilor sorții, dar și în trezirea conștiinței proprii. Este elocventă, în acest sens, discuția cu tatăl: „Ei, cum o duci?... și cu școala?” mă întrebă el. „Bine”, zic eu, „tocmai ieri am ajuns *erster!*”. „Ei, bravo”, zise tata, mângâindu-mă pe păr. Și de astă dată îmi dete în chip excepțional 5 bani, pentru încurajare. Evident, era mulțumit. Și cum n-ar fi fost? Întâia oară, unul din copiii săi ajungea „primul” în clasă” [1, p. 47].

Dorul de casă. Afectiunea față de părinți. În felul acesta se explică creșterea sa morală: „Aveam două umbre, o umbră de zi și-o umbră de noapte. Umbra de zi era a soarelui. Umbra de noapte era a dorului. Mă chinuia dorul de casă!” [1, p. 48]. Nu ezită să descrie toate vizitele secrete în sat fără să știe nimeni din ai săi, doar ca să-și revadă vatra părintească. Cu acest prilej el prezintă amănunțit părinții săi. Mai ales pe tatăl care, după despărțirea de ultimul fecior din casă, începu alt trai. Îl descoperea altul, însă nu spre bine. Și tot din amintirile dorului o descrie pe mama, care-și făcu un idol din soțul ei și din care cauză a suferit mult. Și această gelozie a mamei el o înțelege și o explică adecvat. Aceste relații ale părinților făceau copilul să sufere, avem aici suferința ca modalitate de evoluție morală. Arde Bălgradul era expresia prin care vroia să spună că tatăl a cheful toată noaptea și acuma zece bolnav de beție.

Influența lecturii. Prima carte ce te marchează. În cazul eroului nostru a fost despre viața și opera lui Schiller, scriitor care îi trezi multe nedumeriri: „Eram firav. Un pumn de țărână străvezie. Mă întrebam dacă voi răzbi cel puțin până în anii adolescenței, când voi putea să înțeleg și mesajul Poetului, al acestuia și al altora” [1, p. 59].

Ascultarea discuțiilor intelectuale ale adulților. Mai ales el creșcu cu discuțiile lui tata cu Liviu, fratele mai mare, student la Universitatea din Budapesta.

Jalea, autodepășirea, autocunoașterea. Trecerea la Liceul Șaguna din Brașov, la 11 ani, deschide o nouă filă în viața sa. Acuma jalea și dorul de casă pare a fi depășit: „Mă năpădea o jale de neînduplecat pe la inimă, pe la tâmpile, prin ochi și se alegea nod în gât. Mă vedeam părăsit. N-am să mai văd pe Mama și pe Tata un an întreg. Ce leac voi găsi acestui gol? ... Și plângeam monoton și lung, și nimenea nu putea să mă liniștească... Mă deochease spațiul și timpul...” [1, p. 81]. După ce fusese luat în răs de frații și, mai ales de cumnata sa, el se resemnă: „Și cu ce? Cu dorul de casă! Cu acest fleac de dor! În realitate eu însumi eram mirat, foarte mirat, de jalea mea ... Haide, ștergeți lacrimile! mi-am zis, și nu te mai sfârâma, că nici nu-ți șade și nici nu se cuvine!” [1, p. 81]. Deci autodepășirea complexului vârstei. Ultima piatră de hotar între copilărie și preadolescență a fost cumpărarea chipiului de student: „Dar totul a fost dat uitării în clipa când am intrat într-o prăvălie să ne cumpărăm chipiile de rigoare, „chipiile de studenți... Așa am învins cea dintâi și cea mai grea criză de nostalgie!” [1, p. 80-81]. Astfel și aici se realizează ruptura de copilărie, de sentimentele nostalgice, de dorul de casă etc. și se trece la o altă etapă a vârstei – preadolescența.

Prin urmare așa se prezintă în hronicul lui Lucian Blaga **răstimpul copilăriei**, cu motive precum naivitatea, prietenia, farmecul jocului, descoperirea lumii interioare și exterioare, conștientizarea realității,

primul fior al dragostei, autocunoașterea, prima dezamăgire, prima piedică înțeleasă personal, călătoria, dorul, jalea, alte complexe ale copilăriei.

Așadar, autorul are conștiința propriei valori formată încă din anii copilărie. Mereu în căutare de sine și de răspuns la întrebările existenței, depășind cu bine etapele firești ale copilăriei, el se înscrie perfect în ceea ce ar reprezenta evoluția personajul intelectual, poet și filosof veritabil.

Bibliografie

1. Lucian Blaga, *Hronicul și cântecul vârstelor*. București: Humanitas, 2012.